

Meie klassis on laps, kellel on raskusi õppimise, käitumise või suhetega koolis või kodus.

Kuidas teda toetada?

Esmast nõu annab õpetaja

Kui **õpetaja** märkab, et lapsel või noorel ei ole hea olla või ei tunne teised end tema tegevuse tõttu hästi, laps või noor ei kohane koolis või ei taha koolis käia, tema käitumine või suhtlusoskus põhjustab konflikte või ta ei tule õppetööga eakohasel tasemel toime, siis vajab ta ajutiselt või püsivalt täiendavat tuge.

Igal õpetajal on olemas **esmased oskused haridusliku erivajadusega lapse toetamiseks**. Õpetaja võib julgelt teha oma pädevuse piires professionaalseid otsuseid, valida ja rakendada meetodeid lapse arengu toetamiseks. Õpetaja eripedagoogilisi teadmisi aitab täiendada või värskendada osalemine täienduskoolitustel.

Lapse raskuste ja toetamisega seotud arutelusse tuleb **kaasata ka teised** osapooled (vanemad, teised õpetajad, õpetaja abid). Seda selleks, et kõik lapsega tegelevad täiskasvanud saaksid probleemist ühtviisi aru, tegutseksid koos kokkulepitud viisil ning tugi lapsele oleks järjepidev ja läbiv.

Esmased tugimeetmed on **õpiabi**, individuaalne õppekava, **lisajuhendamine** ja **käitumise tugikava**.

Last, pere ja õpetajaid aitavad tugispetsialistid

Kui pere ja õpetajate koosöös tehtud muudatused ei anna piisavaid tulemusi, mure ei lahene, siis tuleks pöörduda esmatasandi **tugispetsialistide** poole. Esmatasandi spetsialistid tegelevad peamiselt lapsega. Näiteks – koolipsühholoog nõustab last.

- **SOTSIAALPEDAGOOGI** poole pöörduetakse sotsiaalsete probleemide korral – näiteks käitumismure puhul, kui peresuhetel on sassis, kui laps vajab abi erivajaduse või terviseprobleemiga toimetulekul tuge. Sotsiaalpedagoog aitab teha lapsele käitumise tugikava.
- **PSÜHHOLOOG** aitab vaimse tervise probleemide korral – näiteks kui lapsel on tekkinud muutused käitumises, söömisel, magamises või õpiedukuses, hirmud, meeleoluprobleemid (ärevus, kurvameelsus, viha, tundetuse jne), seletamatud valud, agressiivsus, koolist puudumine, konfliktid suhetes.
- **ERIPEDAGOOG** aitab valida õppetöös raskustesse sattunud lapsele jõukohaseid õppemeetodeid, -materjale ja -keskkonda ning aitab koostada individuaalset õppekava.
- **LOGOPEED** toetab lapse suulise ja kirjaliku kõne arengut.

Tugispetsialistid kuuluvad kooli **tugimeeskonda**. Igas koolis peab põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse (2018) järgi olema tugimeeskond, mille tööd koordineerib tavaliselt hariduslike erivajadustega õpilaste õppe koordineerija ehk HEVKO. Meeskonda kaasatakse vajadusel ka lapse õpetaja, parandusõppe õpetaja, kooli juhtkonna esindaja jne. Koos arutades ja tegutsedes on tulemus terviklikum, kui igaüks omaette toimetades.

Mõnikord töötavad tugispetsialistid koolis, teinekord pakub koolile teenust omavalitsuses või selle allasutuses töötav tugispetsialist. Igas koolis peaks õpetajatele olema teada, kuidas on esmatasandi tugiteenuste pakkumine lahendatud just selles omavalitsuses, sest kõigile abi vajavatele lastele haridustugiteenuste korraldamine on kohaliku omavalitsuse seadusest tulenev kohustus. Seega – kui koolis on tuge vajav laps, kuid meeskonnast puudub vajalik tugispetsialist, tuleb pöörduda omavalitsusse ja küsida, kuidas olukorda lahendada.

Haridusasutuse juht saab koos kohaliku omavalitsusega toetada oma õpetajaid siis, kui õpetajad julgelt ütleavad, millist tuge nad vajavad.

Edasist nõu pakub Rajaleidja võrgustik

Rajaleidja võrgustik pakub teise tasandi teenuseid. See tähendab, et Rajaleidjasse võib pöörduda, kui õpetajad ja esmatasandi tugispetsialistid on lapse probleemiga koolis juba tegelema, kuid lapse raskused püsivad hoolimata tehtud kohandustest.

Õppenõustamise käigus hindame last ja selgitame välja, mis tema edukat haridusteed takistab. Seejärel **anname last ümbritsevatele täiskasvanutele nõu**, kuidas lapse arengut toetada, õpet ja kasvatust korraldada.

Kool üksi konkreetse lapse hindamiseks Rajaleidjasse pöörduda ei saa, sest selleks peab lapse seaduslik esindaja andma

nõusoleku lapse isikuandmete töötlemiseks. Kuid kool võib **soovitada perel Rajaleidjasse nõustamisele pöörduda**: selgitada vanematele Rajaleidja tegevust, jagada infomaterjale, vahendada kontakte või isegi aidata nõustamisaega broneerida.

Õpetajad, tugispetsialistid ja teised haridustöötajad on meie juurde nõustamisele oodatud õppetöö, laste arengu ja käitumisega seotud küsimustes. Näiteks: kuidas käituda, kui õpilane ärrituses iseennast vigastab? Kuidas koostada käitumise tugikava? Sellisel juhul lapse andmeid ega vanema nõusolekut vaja ei ole. Rajaleidja spetsialist saab tulla ka kooli kohapeale, jälgida tegevust klassis ja anda õpetajale nõu, kuidas toimida.

Kui õppenõustamise käigus selgub, et õpilasele sobiva haridustee korraldamiseks on vaja **ametlikku otsust ehk haldusakti**, siis sellise otsuse teeb kolmest Rajaleidja tugispetsialistist koosnev kooliväliline nõustamismeeskond. Koolilapse toetamise viisid, mille rakendamiseks on vaja Rajaleidja otsust:

- Riiklikus õppekavas ettenähtud õpitulemuste vähendamine ja asendamine.
- Kohustusliku õppeaine õppimisest vabastamine.
- Lihtsustatud, toimetuleku ja hooldusõppe rakendamine.
- Terviseeisundist tuleneva koduõppe rakendamine.
- Koolikohustuse täitmise edasilükkamine (soovitust saab taotleda aastaringelt).
- Koolikohustuslikus eas olevale õpilasele mittestatsionaarse õppe rakendamist.
- Tõhustatud või eritoe rakendamine.

Taotluse koolivälisele nõustamismeeskonnale saab esitada ainult lapse seaduslik esindaja või volitatud isik. Kool saab vanematele Rajaleidja tööd tutvustada ning **soovitada vanematel koolivälisele nõustamismeeskonnale taotlus esitada**.

Rajaleidja aitab lahendada olukordi, kus erinevate osapoolte **koostöö on jooksnud karile** ning see takistab lapse arengu toetamist. Meie spetsialistid on valmis osalema omavalitsustes ja haridusasutustes toimuvatel ümarlaudadel erapooletu eksperdina. Näiteks võib Rajaleidjasse pöörduda, kui haridusasutus ja omavalitsus või kool ja kodu on eri meelt, millist tuge laps vajab.

Lisaks õppenõustamisele pakuvad Rajaleidja keskused ka **kriisiabi**, kui koolis juhtub sündmus, mis takistab tavapärase õppetegevusega jätkamist. Nõustame kõiki osapooli, valmistame õpetajaid ette õpilaste ning vanematega keerulistest teemadest rääkimiseks, kurbade uudiste teatamiseks.

Haridusasutused võivad Rajaleidjasse pöörduda ka muude koostööpakkumistega. Meie spetsialistid on valmis korraldama koos haridusasutusega õpetajatele või lapsevanematele **vestlusringe, infopäevi** jms.

Terviseprobleemiga tegeleb arst

Selleks, et Rajaleidjasse pöörduda, ei ole vaja arstitõendit, näiteks ei pea laps enne õppenõustamisele tulemist psühhiaatri juures käima. Kui nõustamisel selgub vajadus kaasata psühhiaater, suuname pere ise arsti poole.

Meditiiniline diagnoos on oluline arstile, kes last ravib. Enamasti ei ole haridusasutusel lapse diagnoosi või muid terviseandmeid õigust ega vajadust teada, sest last tuleb toetada lähtuvalt tema individuaalsetest hariduslikest vajadustest, mida diagnoos ei defineeri. On mõned erandid, kus diagnoosi teadmine on lapse elu ja tervise hoidmiseks oluline – sellisel juhul teavitab perekond ise haridusasutust lapse terviseprobleemist.

Rajaleidja nõustab õpetajaid erinevate hariduslike erivajadustega toimetulekul. Näiteks võib Rajaleidja anda õpetajale nõu, kuidas tulla toime lapsel esinevate raevuhoogudega. Kas lapsel on sealjuures mõni diagnoos või mitte, ei ole antud juhul vaja teada, sest see ei mõjuta individuaalseid soovitusi tema arengu toetamiseks haridussüsteemis.

Küll aga võib kool lapsel terviseprobleemi ilminguid märgates soovitada perel arsti juurde pöörduda. Alustada tuleks **perearstist**.

Kuidas käituda, kui koostöö vanematega on keeruline?

Iga vanema südamesoov on, et tema lapsel läheks elus kõik hästi. Raskustes lapse vanemad on sageli ka ise väsinud, õnnetud ja segaduses. Mõned vanemad võivad reageerida lapse murest rääkimisele kaitse- või rünnakupositsioonilt, näiteks probleemi eitades või süüdlast otsides. Rajaleidja nõustamiskogemus näitab, et kui rääkida vanemaga kui võrdse partneriga, korduvalt ja heatahtlikult, jõutakse peaaegu alati koostööni.

Lapsevanem tuleb arutelusse kaasata kohe, kui lapse raskusi märgatakse. Hoiduda võiks suhtumisest ja sõnastustest, mis viitavad sellele, et laps on probleemne ja segab sellega teisi lapsi või õpetajaid. Selle asemel võib rääkida, et lapsel on probleem, mure. Vanematele võib objektiivselt kirjeldada, mida õpetajad on lasteaias märganud, ning öelda, et õpetajatel on lapse pärast mure ning nad püüavad leida

võimalusi, kuidas toetada tema arengut parimal võimalikul viisil. Iga vanem vajab tunnet, et tema laps on hinnatud ja temast hoolitakse.

Kui koostöö vanematega siiski ei õnnestu, vanem eitab probleemi, keeldub lapse arengu toetamisest või vanema käitumine on last kahjustav, tuleb kaasata kohaliku omavalitsuse lastekaitse. Lastekaitsetöötaja toetab peresid rasketel aegadel ning aitab vanematel teha otsuseid lapse huvidest ja vajadustest lähtuvalt. Probleemidest teavitamine ei ole n-ö pealekaebamine, vaid pere heaolust hooliv samm.